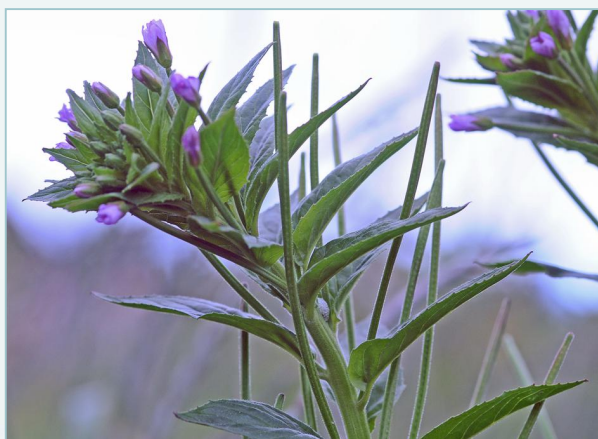

Amerikamjølke *Epilobium ciliatum*

Fremmed art

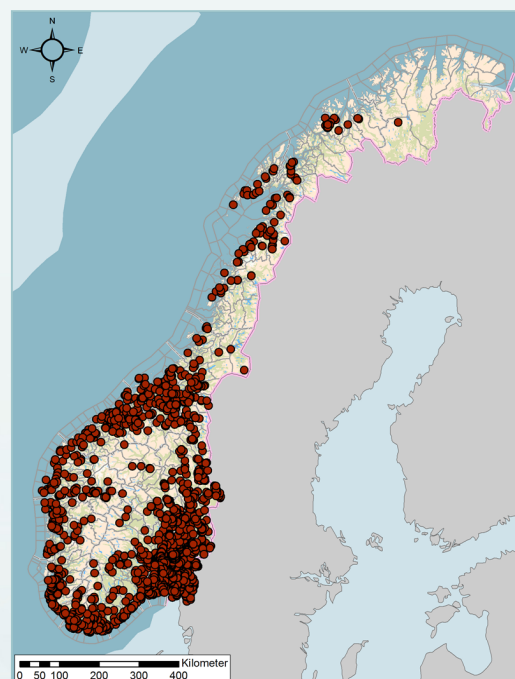
Amerikamjølke er en fremmed art som er i svært rask spredning. I lavlandet på Østlandet er den nå vanligere enn alle våre hjemlige mjølke-arter. Arten spres svært effektivt med vind og finnes i mange ulike naturtyper, fra steder med sterk kulturpåvirkning til fuktig kulturmark og etter hvert også stadig oftere i lite påvirkete naturtyper som fuktig skog, myr og på strender.

Status

Risikovurdering 2012:

Ugrasmjølke subsp. *ciliatum*: Svært høy risiko (SE)

Alaskamjølke subsp. *glandulosum*: Svært høy risiko (SE)

Utbredelseskart som viser ville forekomster av amerikamjølke basert på herbariedata og ikke-belagte observasjonsdata (krysslister, artsobservasjoner o.a.). Det er ikke skilt mellom underartene.

Kjennetegn

Amerikamjølke er en flerårig urt som tilhører mjølkeslekta i mjølkefamilien Onagraceae. Arten kan bli over 1 m høy. Stengelen er 2–4-kantet med tiltrykte hår og sprikende kjertelhår i øvre del. Den har strihårete ribber og er oftest rikt forgreinet i den øvre delen. Bladene er mørkegrønne, avlange og tannete med et kort og vingekantete bladskaft. Et sikkert kjennetegn er de tydelige stripene med papiller på frøene (bruk lupe!); dette er en karakter som finnes bare hos amerikamjølke.

Vi har to innførte underarter av amerikamjølke i Norge: ugrasmjølke subsp. *ciliatum* og alaskamjølke subsp. *glandulosum*. Kronbladene er gjennomgående større hos alaskamjølke (5–8 mm versus 2,5–6 mm), og den har store blad i blomsterstanden som dekker både blomster og unge frukter i motsetning til hos ugrasmjølke. Ugrasmjølke overvintrer med bladrossetter, mens alaskamjølke setter egne overvintringsskudd (turioner).

Disse to underartene ble tidligere behandlet som ulike arter, og det har også vært ulike syn på hvor mange enheter vi har i norsk flora. Både vitenskapelige og norske navn har vært i endring. Det har vist seg at variasjonen i Norge tilhører ulike deler av en mer sammenhengende nord-amerikansk variasjon. Nyere litteratur behandler derfor den norske variasjonen under samme art.

Amerikamjølke kan forveksles med flere av våre hjemlige mjølkearter: bergmjølke *E. collinum*, krattmjølke *E. montanum* og de mer sjeldne artene greinmjølke *E. roseum* og mørkmjølke *E. obscurum*.

Arret hos amerikamjølke er klubbeformet i likhet med hos greinmjølke og mørkmjølke, men til forskjell fra bergmjølke og krattmjølke som har korsformete arr. Bergmjølke og krattmjølke har ørsmå dunhår på kapselen, mens amerikamjølke har en blanding av vanlige hår og kjertelhår. Berg- og krattmjølke kan skilles fra amerikamjølke ved at de har korte, bøyde hår rundt stengelen fra basis.

Greinmjølke har langskaftede nedre blad (4–15 mm versus 1–2 mm), og frøene har dessuten glatt overflate. Mørkmjølke er mindre og har smalere blad enn alaskamjølke og mangler dessuten kjertelhår på blomsterskaft og fruktknuter.

Utbredelse

Begge underartene kommer fra Nord-Amerika, men alaskamjølke er hovedsakelig begrenset til de nordvestlige delene og forekommer også naturlig i Nordøst-Asia.

I Norge er begge underartene vanlige i det meste av landet nord til Tromsø, men de har tydelig forskjellige tyngdepunkt. Alaskamjølke er

Bildet viser underarten ugrasmjølke (subsp. *ciliatum*) i frukt.

den dominerende i kyststrøk, og ugrasmjølke er dominerende i innlandsstrøk og finnes også spredt og tilfeldig i Finnmark.

Biologi

Amerikamjølke formerer seg seksuelt med frø som dannes i mengder i linjeformede kapsler. Frøene er, som hos de andre artene i slekta, utstyrt med frøull som sørger for effektiv spredning med vind. Amerikamjølke er selvpollinerende.

Amerikamjølke bruker kort tid fra frøspiring til blomstring, og selve frøspiringen kan skje under en lang rekke forhold og tilsynelatende uavhengig av fuktighet, temperatur og jordsmonn. Arten er en opportunist; under dårlige forhold setter den noen få blomster og et fåtall frø; under gode forhold kan den ta helt av og sette hundre blomster og flere tusen frø. Arten danner tykke utløpere og kan effektivt spre seg lokalt ved vegetativ vekst. Alt dette bidrar til artens suksess som "ugress".

Bestandsstatus

De første permanente forvillete forekomstene av begge underartene av amerikamjølke ble funnet på 1920-tallet. På 1970-tallet var underarten ugrasmjølke kjent fra relativt få, spredte funn i Sør-Norge, men den har etter dette rukket å spre seg raskt til så godt som hele landet.

Det er ikke opplagt hvilke vektorer som har brakt planten inn til Norge, men det er trolig en kombinasjon av forurensning av importert plantemateriale og via transportmidler. De to underartene inngår i det samme vide spekteret av naturtyper og etablerte seg først på ulike typer skrotemark og steder med sterk kulturpåvirkning. Arten ble etter hvert vanligere i fuktig kulturmark på beitemark, eng, i åkerkanter og andre kantsoner, i grøfter, hogstfelt og fuktige berg. Den finnes nå stadig oftere på mark som ikke er kulturpåvirket; bekkekanter, elvekanter, sjøstrender, myrkanter, kilder, strandberg, grusstrand, strandeng og i fuktig skog.

Begge underartene hybridiserer med en rekke stedegne arter. Hybridene skal visstnok være sterile, og det ser dermed ikke ut til å være noen fare for introgresjon.

Underarten ugrasmjølke er i dag ut fra herbariedata kjent med over 800 forekomster i alle fylker unntatt Finnmark hvor funnene er tilfeldige. Alaskamjølke er kjent med halvparten så mange forekomster fra alle fylker unntatt Finnmark. Begge underartene er blitt såpass vanlige at de trolig er sterkt underrepresentert i herbariene; det totale antall forekomster vil derfor være mye høyere. Både ugrasmjølke og alaskamjølke finnes spredt og i små bestander, men begge - og da spesielt ugrasmjølke - kan danne tette bestander over flere kvadratmeter ("flere tusen kvadratmeter"; R. Elven, pers. observ.) og fortrenge andre arter lokalt.

Referanser

- Alm, T. og Piirainen, M. 2000. Amerikamjølke (*Epilobium adenocaulon*) på Kirkenes - ny for Finnmark. Polarflokken 24: 3-9.
- Elven, R. og Hoch, P.C. 2011. 520108 *Epilobium ciliatum* Raf. in Elven, R. (ed.). Annotated Checklist of the Panarctic Flora (PAF) Vascular Plants. <http://nhm2.uio.no/paf/results?biogeographic=&bioclimatic=&region=&name=Epilobium+ciliatum#paf-520108>
- Elven, R. og Solstad, H. 2000. Blygmjølke (*Epilobium ciliatum*) i Finnmark, og litt kommentarer om aggressive immigranter. Polarflokken 24: 89-96.
- Hovda, J.T. 1973. De amerikanske artene av slekta *Epilobium* L. s.str. som er funnet i Norge. Blyttia 31: 19-28.
- Lid, J. og Lid, D.T. 2005. Norsk flora. Ed. R. Elven. Det Norske Samlaget, Oslo. 1230 s.
- Myerscough, P.J. og Whitehead, F.H. 1966. Comparative biology of *Tussilago farfara* L., *Chamaenerion angustifolium* (L.) Scop., *Epilobium montanum* L. and *Epilobium adenocaulon* Hausskn. I. General biology and germination. New Phytologist 65: 192-210.